

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะภาษาไทยของนักเรียนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เพลงไทยลูกทุ่ง จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ชาวเขาและชุมชนกลุ่มน้อยชาวจีนฮ่อ
2. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแบบฝึก
3. ลักษณะที่ดีของแบบฝึก
4. หลักการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการสร้างแบบฝึก
5. ทฤษฎีการเรียนรู้ในเรื่องภาษาของนักเรียนระดับประถมศึกษา
6. การสอนการออกเสียงในระดับประถมศึกษา
7. การวัดผลการออกเสียงจากการพูด
8. การออกเสียงจากการอ่าน
9. การสอนเขียนในระดับประถมศึกษา
10. ประเภทของเพลงและวิธีการฝึกร้องเพลง
11. การสอนเพลงประกอบการเรียนการสอน
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาวเขาและชุมชนกลุ่มน้อยชาวจีนฮ่อ

ภาคเหนือของประเทศไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์และประเทศลาว นั้นจัดได้ว่าเป็นภาคที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยจะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามบริเวณพื้นที่ที่เป็นป่าเขาและต้นน้ำลำธาร ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวนี้มีชาวเขาเผ่าต่างๆ จำนวน 6 เผ่า เผ่าใหญ่ๆ ที่รัฐบาลให้ความสนใจและจัดงบประมาณเพื่อการพัฒนาเป็นพิเศษ ได้แก่ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เผ่าม้ง (แม้ว) เผ่ามูเซอ (ลาหู่) เผ่าเย้า (เมี่ยน) เผ่าลีซอ (ลีซู) และเผ่าอีเก้อ (อาข่า) โดยชาวเผ่ากะเหรี่ยงมีมากที่สุด และเผ่าอีเก้อมีน้อยที่สุด นอกจาก 6 เผ่า ที่กล่าวมาแล้ว ยังมี

ชาวเขาเผ่าถิ่น เผ่าขมุ เผ่าละว้าหรือลัวะ และเผ่ามาบริ (ผิทองเหลือง) ส่วนจีนฮ่ออพยพนั้น แม้จะตั้งถิ่นฐานตามป่าเขาเดียวกับชาวเขา แต่ก็ไม่ได้ถูกจัดว่าเป็นชาวเขา เพราะถือว่าชาวจีนฮ่อมี วัฒนธรรมสูงกว่า (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534, หน้า 79) สำหรับชาวจีนฮ่อในที่นี้ หมายถึงพวกอดีตทหารจีนคณะชาติและชาวจีนพลเรือนที่หลบหนีภัยคอมมิวนิสต์จากประเทศ จีนเข้ามาในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน ชนกลุ่มน้อยทั้งชาวเผ่าต่างๆ และชาวจีนฮ่อเหล่านี้มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อคตินิยม วิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากคนไทยพื้นราบ ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในประเทศและยังคง รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางภาษาซึ่งแต่ละเผ่า จะมีภาษาใช้พูดคุย สันทนาติดต่อกันเป็นเอกเทศประจำเผ่าของตน ชาวเขาส่วนใหญ่จะมีเฉพาะ ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียนยกเว้นชาวเขาเผ่าเย้าที่ใช้ภาษาจีนหรือตัวหนังสือเขียนเป็นภาษาเขียน ของตนโดยอ่านออกเสียงเป็นภาษาเข้า ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยชาวจีนฮ่อ สามารถใช้ภาษาของ เผ่าใดเผ่าหนึ่ง ติดต่อกันสื่อสารกันรู้เรื่อง เพราะภาษาแต่ละเผ่าต่างมี คำคล้ายกันไม่ว่าจะเป็นภาษา จีน มูเซอ อีเก้อ ดังนั้นจึงพอจะสื่อสารกันได้แม้ใช้ภาษาของเผ่าใดเผ่าหนึ่ง

ชาวเขากับการเรียนการสอนภาษาไทย

ชาวเขา คือ คนไทยที่เป็นชนกลุ่มน้อย มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเช่นเดียวกับ พลเมืองไทยส่วนใหญ่ เด็กชาวเขาต้องรับการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา เมื่อมีอายุถึงเกณฑ์ แต่การจัดการศึกษาที่มีนักเรียนเป็นชาวเขามีปัญหามากมาย ทำให้การจัด การศึกษาแก่ชาวเขาไม่ประสบความสำเร็จหรือบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่คาดไว้ โดยเฉพาะ การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่เด็กชาวเขาเพราะชาวเขามีวัฒนธรรมทางภาษาเป็นของ ตนเอง คือ ภาษาประจำเผ่าซึ่งใช้ติดต่อกันในชีวิตประจำวัน เด็กชาวเขาเมื่อมาเข้าโรงเรียน และต้องเรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจะประสบความสำเร็จยากลำบากในการเรียน เนื่องจากการ ได้รับอิทธิพลของภาษาถิ่นหรือภาษาประจำเผ่าที่เด็กเคยชินมาแต่แรก ภาษาถิ่นหรือภาษาประจำ เผ่านี้แตกต่างจากภาษาไทยมากทั้งในเรื่องของคำและความหมาย เสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ เสียงวรรณยุกต์บางเสียง เสียงพยัญชนะตัวสะกดบางตัว และเสียง ร ล ว ควบกล้ำ เป็นต้น ความแตกต่างเหล่านี้เป็นปัญหาสำหรับเด็กชาวเขาในการออกเสียงเมื่อต้องอ่านคำในภาษาไทย นอกจากนี้ในบางพื้นที่ที่มีชนกลุ่มน้อยจีนฮ่ออาศัยอยู่มีการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสอนภาษาจีนให้ แก่เด็กในพื้นที่ด้วย การที่เด็กชาวเขาและชาวจีนฮ่อยังคงใช้ภาษาแม่ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน อีกทั้งมีการเรียนการสอนภาษาถิ่นเป็นพิเศษดังเช่นที่กล่าวมานี้ย่อมส่งผลกระทบในหลายๆ ด้าน ต่อการเรียนรู้ภาษาไทยของเด็ก ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขาจึง

ต้องมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากเด็กพื้นราบ โดยการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขาต้องพยายามให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะทางภาษาให้มากโดยเฉพาะทักษะการอ่านการฝึกฝนทักษะการอ่านสำหรับเด็กชาวเขานั้น อรุณ กิ่งจันทร์ (2522, หน้า ก) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้คือ

1. ความสามารถในการอ่าน ได้แก่ อ่านออกเสียง ถูกต้องชัดเจน อ่านออกเสียงและอ่านในใจได้รวดเร็ว สามารถจับใจความได้ ตอบคำถามได้
2. ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ ได้แก่ การหาใจความสำคัญของเรื่อง การลำดับเรื่องที่อ่าน การค้นหารายละเอียด การสรุปใจความ และมองเห็นความสัมพันธ์หรือข้อความเป็นคติสอนใจ
3. ความสามารถในการจำเรื่องที่อ่าน ได้แก่ จำข้อความ และเรื่องที่อ่านได้ เลือกจำข้อความที่เป็นแก่นของเรื่อง
4. ความสามารถในการสะกดคำ แยกลูกคำ รู้กฎเกณฑ์มาตราตัวสะกด จำพยัญชนะสระที่จำเป็นได้ จำคำต่างๆ รู้ความหมายของคำและสำนวนต่างๆ นำกฎเกณฑ์การแยกลูกไปอ่านคำใหม่ได้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแบบฝึก

แบบฝึกหรือแบบฝึกหัดเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง สำหรับให้นักเรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะเพิ่มขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะหรือหลายๆ ด้านพร้อมกันไป เช่น แบบฝึกทักษะการคำนวณทางคณิตศาสตร์ แบบฝึกการอ่านจับใจความสำคัญ แบบฝึกเสริมทักษะการเขียนคำ เป็นต้น แบบฝึกที่สร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์ในการสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะมีลักษณะและส่วนประกอบต่างๆ แตกต่างกันไปไม่มีรูปแบบตายตัว จากตัวอย่างแบบฝึกที่เรียกว่า ชุดพัฒนาทักษะการคำนวณ (Computational Skills Development Kit) ของ Science Research Associates โดย G. Buffuie และ C. Welch Paige (อ้างใน สนิท สัตโยภาส, 2531, หน้า 32) ซึ่งเป็นชุดฝึกทักษะการคำนวณของนักเรียนเป็นรายบุคคล มีส่วนประกอบดังนี้

1. แบบทดสอบเชิงสำรวจ (Survey Test) สำหรับใช้ทดสอบข้อบกพร่องหรือปัญหาทั่วไปในการคำนวณ
2. แบบทดสอบวินิจฉัยข้อบกพร่อง (Diagnostic Test) ใช้ทดสอบค้นหาข้อบกพร่องให้ชัดเจน
3. บัตรฝึกหัด (Exercise Cards) ใช้สำหรับนักเรียนฝึกปฏิบัติโดยมีการเฉลยคำตอบไว้หลังบัตร

4. บัตรอ้างอิง (Reference Cards) สำหรับอธิบายวิธีทำ หรือขั้นตอนต่างๆ เมื่อ
นักเรียนมีปัญหาหรือต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม

5. แบบทดสอบความก้าวหน้าเป็นระยะๆ (Periodic Progress Test) เพื่อสอบ
ความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นช่วงๆ หลังทำแบบฝึกหัด

6. สมุดบันทึกความก้าวหน้า (Student Record Book) สำหรับบอกให้นักเรียน
ทราบความก้าวหน้าของตนเองอันเป็นการจูงใจให้เรียนต่อไป

River (อ้างใน ประภัสสร ปีตฝ่าย, 2537, หน้า 50) กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกไว้
ดังนี้

1. แบบฝึกทุกเรื่องควรให้นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนมากพอที่จะเรียนต่อไป
2. การฝึกแต่ละครั้ง ควรฝึกแบบเดียวเท่านั้น
3. ฝึกโครงสร้างใหม่กับสิ่งที่เรียนรู้อยู่แล้ว
4. สิ่งที่ทำให้ฝึกแต่ละครั้ง ควรเป็นบทสั้น ๆ
5. คำพูดหรือเนื้อหาในแบบฝึก ควรเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน
6. แบบฝึกควรให้นักเรียนได้ใช้ความคิดด้วย
7. แบบฝึกควรมีหลาย ๆ แบบ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย
8. การฝึก ควรฝึกในสิ่งที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ลักษณะที่ดีของแบบฝึก

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (อ้างใน ประสงค์ ราชณสุข, 2532, หน้า 53) ได้แนะนำเกี่ยวกับ
ลักษณะที่ดีของแบบฝึก พอสรุปได้ดังนี้

1. แบบฝึกควรมีหลายแบบ เพื่อเด็กจะได้ไม่เบื่อ
2. ควรเป็นแบบฝึกสั้นๆ
3. ควรให้ฝึกในสภาพการณ์ที่แตกต่างกัน
4. ควรมีการประเมินผลขณะที่ฝึกหัดเพื่อดูว่าเด็กเกิดความชำนาญในทักษะนั้น

เพียงใด

นอกจากนี้ นิตยา ฤทธิ์โยธี และ ศศิธร สุทธิแพทย์ (อ้างใน สนิท สัตโยภาส,
2531, หน้า 21) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ดีของแบบฝึกที่จะต้องเป็นแบบฝึกที่ทำทายน
ให้นักเรียนอยากทำ มีความยากง่ายหรือสั้นยาวเหมาะสมนักเรียน นักเรียนส่วนใหญ่สามารถทำ
ได้ทั้งยังต้องเกี่ยวข้องกับบทเรียนตรงตามหลักจิตวิทยา ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายมีความหมายต่อชีวิต

เหมาะสมแก่วัย และความสามารถของเด็ก มีลักษณะช่วยความสนใจก่อให้เกิดความสนุกสนาน
แก่ผู้เรียนรวมทั้งผู้เรียนสามารถฝึกได้ด้วยตนเอง

หลักการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการสร้างแบบฝึก

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (อ้างใน สุนทรี ประเสริฐศรี, 2526, หน้า 19) ได้กล่าวสรุปการนำ
เอาแนวคิดตามทฤษฎีของ Thorndike ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ 3 ข้อ มาประยุกต์ใช้กับการสร้างแบบฝึก
คือ

1. กฎแห่งความพร้อม คือ ทำให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ ผลดีที่จะเกิดจากการฝึก
ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสนใจ และตั้งใจฝึก จนกระทั่งประสบผลสำเร็จในที่สุด
2. กฎแห่งการฝึกหัด คือ สิ่งใดที่ได้กระทำบ่อยๆ จะทำให้เกิดความชำนาญคล่องแคล่ว
และแม่นยำยิ่งขึ้น หากไม่ได้ฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ย่อมจะทำได้ไม่ดี
3. กฎแห่งผล คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาสทราบผลการกระทำโดยทันที เพื่อสร้าง
ความพอใจแก่นักเรียน ครูจะเฉลยคำตอบทันทีที่ผู้เรียนทำแบบฝึกเสร็จ และทำให้เขาทราบว่า
ทำถูกทำผิดอย่างไร และจะได้แก้ไขข้อบกพร่องได้ด้วย

สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทรมพรรย (2523, หน้า 52-66) แนะนำหลักจิตวิทยา
ที่ควรนำมาใช้ในแบบฝึก พอสรุปได้ดังนี้

1. กฎแห่งการเรียนรู้ของ Thorndike ที่เกี่ยวกับกฎการฝึกหัด นั่นคือ สิ่งใดก็ตามที่
มีการฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ย่อมทำให้ผู้ฝึกคล่องแคล่ว สามารถทำได้ดี สิ่งใดก็ตามที่ไม่ได้
รับการ ฝึกหัดหรือทอดทิ้งไปนานย่อมจำไม่ได้ดี
2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ การคำนึงว่านักเรียนแต่ละคนมีความรู้ความถนัด
ต่างกัน การสร้างแบบฝึกต้อง ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป และควรมีหลายๆ แบบ
3. การจูงใจผู้เรียน โดยจัดลำดับการฝึกจากง่ายไปหายาก และต้องให้นักเรียนมีโอกาส
ประสบความสำเร็จในการฝึก การใช้แบบฝึกสั้นๆ ช่วยไม่ให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย
4. การนำสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิตและการเรียนรู้มาให้ให้นักเรียนทำ นอกจากจะทำให้
นักเรียนจำได้แม่นยำแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย

Harless (อ้างใน ประสงค์ ราชณสุข, 2532, หน้า 55) ได้ให้คำแนะนำว่าแบบฝึกควร
สร้างโดยใช้หลักจิตวิทยาดังนี้

1. เราใจให้นักเรียนเกิดความสนใจโดยการใช้แบบฝึกหลายๆ ชนิด
2. ให้นักเรียนมีโอกาสตอบสนองสิ่งเร้าด้วยการแสดงความสามารถ และความเข้าใจ
ลงในแบบฝึก

3. ให้นักเรียนได้นำสิ่งที่เรียนมาตอบในแบบฝึกหัดให้ตรงเป้าหมายได้

รัชณี ศรีไพวรรณ (2517, หน้า 412-417) กล่าวถึงหลักในการจัดทำแบบฝึกทักษะพอสรุปได้ว่า

1. แบบฝึกต้องสอดคล้องกับจิตวิทยาและพัฒนาการของเด็กและลำดับขั้นของการเรียนรู้
 2. แบบฝึกควรมีจุดมุ่งหมายแน่นอนว่าจะฝึกด้านใด แล้วจัดเนื้อหาให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่วางไว้
 3. ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ถ้าแยกตามความสามารถแล้ว จัดทำแบบฝึกเพื่อเสริมเด็กแต่ละกลุ่มได้ก็ยิ่งดี
 4. แบบฝึกต้องมีคำชี้แจงง่ายๆ สั้นๆ เพื่อให้เด็กเข้าใจ
 5. เนื้อหาในแต่ละแบบฝึกต้องเหมาะสมกับเวลา และความสนใจของเด็ก
- เกสร รอดเดช (2522, หน้า 36-37) ได้ให้แนวทางการสร้างแบบฝึกทางภาษาไว้ดังนี้
1. สร้างให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป
 2. เรียงลำดับแบบฝึกจากง่ายไปหายาก โดยเริ่มจากการฝึกออกเสียงเป็นพยางค์ คำวลี ประโยค และคำประพันธ์
 3. ใช้ภาพประกอบ เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก ช่วยให้เด็กประสบผลสำเร็จในการฝึกและช่วยย่นอายุให้ติดตามต่อไป ตามหลักการจริงใจ
 4. แบบฝึกต้องง่ายและสั้น ใช้เวลาในการฝึก ประมาณ 30-45 นาที
 5. แบบฝึกต้องมีหลายลักษณะ เช่น ประมวลคำจากภาพ เล่นกับบัตรภาพ เติมคำลงในช่องว่าง อ่านคำประพันธ์ ร้องเพลง และเกมประกอบ

ขั้นตอนการสร้างแบบฝึก

จากเอกสารแนวทางการจัดทำผลงานทางวิชาการ สำหรับข้าราชการครู สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ศศิสร อินตุน อ่างใน สนิท สัตโยภาส, 2531, หน้า 18) ได้เสนอขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาปัญหา และความต้องการ โดยศึกษาจากการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นปัญหาในทุกระดับหรือเฉพาะชั้นใดชั้นหนึ่งหรือไม่
2. วิเคราะห์เนื้อหา หรือทักษะที่เป็นปัญหา ออกเป็นเนื้อหาหรือทักษะย่อยๆ เพื่อสร้างแบบทดสอบ และแบบฝึกหัด
3. พิจารณาวัตถุประสงค์ รูปแบบ และขั้นตอนการใช้แบบฝึก

4. สร้างแบบทดสอบ ซึ่งอาจจะมีแบบทดสอบดังนี้
 - 4.1 แบบทดสอบเชิงสำรวจ
 - 4.2 แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง
 - 4.3 แบบทดสอบความก้าวหน้า
5. สร้างแบบฝึก เพื่อใช้พัฒนาทักษะย่อย
6. สร้างบัตรอ้างอิง
7. สร้างแบบบันทึกความก้าวหน้า
8. นำเอาแบบฝึกไปทดลองใช้ (Try-out) เพื่อหาข้อบกพร่อง
9. ปรับปรุงแก้ไข
10. รวบรวมเป็นชุด จัดทำคำชี้แจง คู่มือการใช้ ฯลฯ

ประโยชน์ของแบบฝึก

บุพา ชัมพงษ์ (อ้างใน สุนทรี ประเสริฐศรี, 2526, หน้า 20) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกทักษะดังนี้

1. เป็นส่วนเพิ่มเติมในการเรียนทักษะ
2. ช่วยเสริมทักษะทางภาษาให้ดีขึ้น และคงทนยิ่งขึ้น
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้เกิดผลดีทางด้านจิตใจมากขึ้น
4. ช่วยให้ครูเห็นปัญหาของเด็กได้ชัดเจน และแก้ปัญหาได้ทันทั่วถึง
5. เด็กสามารถเก็บแบบฝึกไว้ใช้สำหรับทบทวนด้วยตนเองได้
6. ใช้เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากจบบทเรียนแล้ว
7. ช่วยให้ครูและนักเรียนประหยัดทั้งเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายในการฝึกงาน

แต่ละครั้ง

ส่วน ชาวนี เกิดเพทางค์ (อ้างใน สุนทรี ประเสริฐศรี, 2526, หน้า 20) สรุปคุณประโยชน์ของแบบฝึกว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและช่วยให้ครูทราบผลการเรียนของนักเรียนได้อย่างใกล้ชิด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า แบบฝึกเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ซึ่งหากสร้างโดยใช้หลักการทางจิตวิทยาเป็นแนวทางจนทำให้ได้แบบฝึกที่มีคุณค่าเหมาะสมแก่ผู้เรียนแล้ว ก็จะก่อประโยชน์สำหรับนักเรียนในการเรียนรู้ และทักษะเพิ่มมากขึ้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ในเรื่องภาษาของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติเป็นเครื่องมือสื่อสารและเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนและครูผู้สอนต้องให้ความรู้และฝึกฝนทักษะการอ่าน การฟัง การพูด และการเขียน เพื่อให้เด็กไทยมีความคล่องแคล่วในการใช้ทักษะดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนวิชาอื่นๆ ได้ดียิ่งขึ้น และมีความสามารถใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาในระดับประถมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนสามารถคงสภาพการอ่านออกเขียนได้นำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาไทยสร้างความเป็นเอกภาพของชาติ การเรียนรู้ภาษาไทยเป็นเรื่องของการฝึกทักษะ ถ้านักเรียนมีโอกาสฝึกมากก็จะช่วยให้มีความคล่องแคล่วชำนาญมาก

Benjamin S. Bloom, (อ้างใน บัณฑิต พฤษะวัน, 2533 ก, หน้า 13) ได้ให้แนวคิดในการฝึกทักษะภาษาไทยไว้ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเลียนแบบ (Imitation) คือ การให้นักเรียนปฏิบัติตามแบบอย่างที่เราให้
2. การปฏิบัติด้วยตนเอง (Manipulation) คือ การให้นักเรียนปฏิบัติเองโดยไม่ต้องดูแบบอย่าง
3. ความแม่นยำ (Precision) เป็นขั้นตรวจสอบแก้ไขความถูกต้อง ครูช่วยเหลือแก้ไขแต่งเติมเมื่อนักเรียนปฏิบัติด้วยตนเอง
3. ความต่อเนื่อง (Articulation) เป็นขั้นฝึกซ้ำหลังจากแก้ไขฝึกอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เกิดความคล่องแคล่ว
4. ความคล่องแคล่วเป็นธรรมชาติ (Naturalization) เป็นขั้นปฏิบัติได้เองโดยอัตโนมัติไม่รีรอลังเล ปฏิบัติโดยฉับพลัน

นอกจากนี้ อัญชลี แจ่มเจริญ บังอร ทองพูนศักดิ์ และ พันทิwa ไทเขนทร์ (อ้างใน สนิท สัตโยภาส, 2532, หน้า 36) ได้เสนอแนวคิดในการฝึกทักษะเชิงภาษาของ Bloom ยังมีทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางภาษาเด็กของดังนี้

1. ทฤษฎีการสร้างภาพ (The Autism Theory) ทฤษฎีนี้ถือว่าการเรียนรู้การพูดของเด็กเกิดจากการเลียนเสียงอันเนื่องจากความพึงพอใจที่จะได้กระทำเช่นนั้น Hovort Mowrer ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาเชื่อว่าความสามารถในการฟังและความเพี้ยนจากการได้ยินเสียงผู้อื่นและตัวเองเป็นสิ่งสำคัญต่อพัฒนาการทางภาษา

2. ทฤษฎีการเลียนแบบ (Imitation Theory) ความสนใจในการเลียนแบบของเด็กนั้นสั้นมากจะให้เลียนแบบนานๆ จะต้องมียิ่งเร้าซ้ำๆ การเร้าความสนใจอยู่เสมอจะทำให้เด็กปรารถนาที่จะทำต่อไป แต่ก็ควรคำนึงถึงอารมณ์ของเด็กด้วย ไม่ควรบังคับหรือออกคำสั่งให้เด็กทำขณะที่เขายังไม่เต็มใจ

3. ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) ส่วนหนึ่งของการพัฒนาการพูดของเด็กเกิดจากการเสริมแรงของบิดามารดาที่คอยแก้ไขคำพูด การออกเสียงและการสนับสนุนการเปล่งเสียงของเด็กโดยการยกย่องชมเชย หรือให้รางวัลเมื่อออกเสียงได้ถูกต้อง

4. ทฤษฎีการรับรู้ (Motor Theory of Perception) เด็กอาจจะพูดตามที่เขาได้รับรู้ซึ่งเป็นภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการใช้ภาษา

5. ทฤษฎีการรับรู้การคิด (Cognitive Theory) เพียเจต์ (Jean Piaget) มีความเห็นว่าพัฒนาการทางความคิดและภาษามีความสัมพันธ์กัน คือ ต่างมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน พัฒนาการทางภาษาของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้น เช่น การเข้าใจความหมายของคำในตอนแรก มีการสับสนอยู่มากจนกว่าจะมีวุฒิภาวะและประสบการณ์เด็กจึงเข้าใจความหมายของคำหรือประโยคได้ถูกต้อง

การสอนการออกเสียงในระดับประถมศึกษา

ในการสอนการออกเสียงในระดับประถมศึกษา แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การออกเสียงจากการพูดและการออกเสียงจากการอ่าน

การออกเสียงจากการพูด

การสอนพูดนอกจากจะขึ้นอยู่กับวิธีฝึก การฝึกแล้ว หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การช่วยเหลือแก้ไขการพูดของนักเรียนก็นับว่ามีส่วนสำคัญอยู่มากเพราะนักเรียนที่มาเรียนย่อมมีปัญหาการพูดหลายแบบหลายอย่างด้วยกัน เช่น พูดไม่ชัด พูดติดอ่าง พูดผิด ใช้คำพูดเหมือนทารก หรือใช้ภาษาถิ่น เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ครูต้องเป็นผู้คอยช่วยเหลือและแก้ไข มิฉะนั้นย่อมจะเป็นปัญหาในการเรียนครั้งต่อไป

เด็กก่อนมาโรงเรียนนอกจากจะเลียนคำพูดโดยอาศัยแบบอย่างจากผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดแล้วเด็กยังเลียนน้ำเสียงจากผู้ใหญ่ที่บ้านอีกด้วย ดังนั้นเมื่อมาโรงเรียนครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญในการที่จะให้เด็กเลียนเสียงที่ถูกต้องจากครูผู้สอน ครูจำต้องระลึกลึกซึ้งว่าตนเป็นแบบอย่างที่ถูกต้องและดีงามแก่เด็กอยู่เสมอ โดยครูจะต้องเป็นแบบอย่างเป็นลักษณะที่ดีให้เด็กปฏิบัติตามดังนี้

1. เสียงนุ่มนวล ไพเราะและแจ่มใส
2. คังพอ ได้ยินทั่วทั้งชั้น
3. ระยะเวลาพูดไม่เร็วหรือช้าเกินไป (จังหวะ)
4. พูดถูกวรรคตอนได้ใจความดี
5. รู้จักใช้เสียงเน้นหนักและแผ่วเบาตามจังหวะที่เน้น
6. พูดชัดถ้อยชัดคำได้ถ้อยกระตือรือร้น

กรณีการ พวงเกษม (2535, หน้า 28) ได้กล่าวถึงปัญหาในการสอนพูดดังนี้

ในการสอนพูดนั้นต้องการให้นักเรียนหรือผู้เรียนสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น
 ได้รู้เรื่องและสื่อสารในสิ่งที่ตนเองมีความต้องการได้ ปัญหาที่ครูผู้สอนมักจะพบเกี่ยวกับการสอนพูด
 คือ

1. นักเรียนไม่กล้าพูด
2. นักเรียนพูดติดอ่าง
3. นักเรียนใช้เสียงผิดวิธี
4. พูดสั้น
5. พูดคำหยาบ คำสบถสาบาน พูดคำคำซ้ำ
6. ออกเสียงพยัญชนะ สระ หรือคำบางคำไม่ได้ ทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจ
7. พูดตกหล่น
8. พูดคำแสง
9. ใช้ประโยคคำถามและประโยคคำตอบไม่เป็น ทำให้ผู้ฟังไม่สามารถเข้าใจความ

ต้องการของผู้พูดได้

10. ไม่รู้จักลำดับเรื่องในการพูด
11. พูดไม่เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล
12. พูดสั้นรว
13. พูดตะกุกตะกัก
14. พูดเร็ว

การพูดใช้ในการสื่อความหมายในการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก การพูดแสดงออก
 ซึ่งบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล พัฒนาการทางการพูดของเด็กจะเป็นอย่างรวดเร็วเมื่อเด็กสามารถ
 ฟังเข้าใจและใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่วด้วยความมั่นใจ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะ
 ดำเนินการสอนพูดนั้นว่ามีความสำคัญมาก เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมย่อม

จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แนวทางในการพูดได้เป็นอย่างดี ทศนีย์ สุภเมธี (2535, หน้า 102-104) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นในการฝึกการพูดดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อม การฝึกในขั้นนี้นับว่ามีความสำคัญมาก หากครูใช้วิธีไม่ถูกต้องไม่เหมาะสมอาจเป็นการสกัดกั้นความคิด ทำให้นักเรียนไม่กล้าพูดและไม่กล้าแสดงออก การฝึกควรเน้นการพูดโดยกล้าแสดงออกเป็นอันดับแรก หากนักเรียนพูดไม่ชัด ใช้คำไม่ถูก ใช้คำไม่เหมาะสมก็อย่างใช้วิธีตำหนิ หรือใช้ความคิด ใช้กฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่มาตัดสิน การแก้ไขก็ควรค่อยเป็นค่อยไป และอาจแก้ไขด้วยการพูดตามครู พูดตามตัวละคร เป็นต้น แล้วฝึกให้คิดหาเหตุผล เพื่อตัดสินใจและเลือกกระทำเลือกพูดให้ถูกต้องต่อไป

การฝึกในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ให้นักเรียนพูดอย่างอิสระ เริ่มพูดตามครูและพูดเองเป็นคำ เป็นกลุ่มคำ เป็นประโยคและเป็นเรื่อง หากฝึกได้ดีก็จะช่วยในการเรียนอ่าน เขียน หรือการแต่งความซึ่งต้องคิดและอาศัยตัวหนังสือด้วยในขั้นต่อไปได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นเพราะนักเรียน พูดเป็นประโยคได้ ตอบคำถามเป็น รู้จักคำถามขึ้น และพูดออกเสียงคำได้ชัดเจนถูกต้อง เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนการอ่าน เช่น นักเรียนผินคำว่า “ พ่อ แม่ ” เป็น พ่อ - เอก - พ่อ, แม่ - เอก - แม่ ก็จะรู้ว่าถูกต้องเพราะในชีวิตประจำวันเด็กเรียกพ่อและแม่อยู่แล้ว ในที่สุดก็จะจำเป็นกฎเกณฑ์ได้เอง

2. ขั้นฝึกการปฏิบัติตนในการพูดหรือมารยาทในการพูด เมื่อนักเรียนกล้าพูดในขั้นเตรียมความพร้อม ก็ฝึกมารยาทในการพูดต่อไป คือ

- 2.1 ใช้คำแทนชื่อถูกต้องเหมาะสม
- 2.2 รู้จักทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ
- 2.3 ใช้น้ำเสียง ถ้อยคำสุภาพ ไพเราะ
- 2.4 รอจังหวะในการพูด ไม่ชิงกันพูด ขออนุญาตก่อนพูด
- 2.5 แสดงกิริยามารยาทถูกต้องเหมาะสมในขณะที่พูด

3. ขั้นฝึกทักษะในการพูด

- 3.1 ฝึกพูดจากสิ่งที่มีประสบการณ์เดิม
- 3.2 พูดคุยเกี่ยวกับสัตว์
- 3.3 เล่านิทานที่เคยรู้
- 3.4 เล่าประสบการณ์ (สิ่งที่เคยพบ เคยเห็น และสิ่งที่ปฏิบัติเป็นประจำ เป็นต้น)
- 3.5 ฝึกพูดจากสิ่งที่จัดประสบการณ์ให้ หรือสร้างสถานการณ์ขึ้นใหม่
- 3.6 พูดเกี่ยวกับของเล่นที่ให้นำมา

- 3.7 ให้อธิบายภาพหรือเล่านิทานจากภาพ
- 3.8 พูดคุยหลังจากไปศึกษานอกห้องเรียน
- 3.9 พูดเกี่ยวกับการแสดงหุ่น บทบาทสมมุติ เรื่องสมมุติ
- 3.10 พูดต้อนรับแขก พูดโทรศัพท์ พูดชื่อของต่อราคา
- 3.11 ร้องเพลง
- 3.12 ท่องโคลง กลอน บทร้อยกรอง
- 3.13 พูดอวยพร ประกาศ
- 3.14 ฝึกพูดจากความคิดเห็น
- 3.15 ฟังหรืออ่านคำ ข้อความยากได้และพูดทวนใหม่ให้ถูกต้อง
- 3.16 สนทนา ซักถามเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อ่าน ฟัง ได้
- 3.17 พูดแสดงความคิดและเหตุผล (ตอบคำถาม) “ทำไม” ด้วยคำว่า “เพราะ” “เพราะว่า” จากเรื่องที่มีประสบการณ์
- 3.18 พูดแสดงความคิดเห็นจากจินตนาการ
- 3.19 พูดสนับสนุน ขัดแย้ง และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
- 3.20 พูดอธิบายสิ่งที่ตนทำหรือคิด
- 3.21 การฝึกพูดเพื่อพัฒนาการทางภาษา โดยให้มีความสนุก เพลิดเพลินด้วย
- 3.22 พูดคำคล้องจอง
- 3.23 เล่านิทานและนิทานแฝงคติธรรม
- 3.24 เล่นละครหุ่น
- 3.25 แสดงบทบาทสมมุติ
- 3.26 เล่นเกมเกี่ยวกับการพูดและร้องเพลงได้

การวัดผลการออกเสียงจากการพูด

ในการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าวิชาใดก็ตามการวัดผลประเมินผลเป็นสิ่งจำเป็นช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบว่าการเรียนการสอนนั้นๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด สนิท สัตโยภาส (2532, หน้า 180) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดผลการพูดไว้ว่า “วิธีวัดผลการพูดที่ดีที่สุดก็คือ การให้นักเรียนพูดออกมาจริงๆ” แต่ครูจะต้องตั้งเกณฑ์การให้คะแนนไว้ สำหรับการเปล่งเสียง ชัดเจน การหยุดวรรคตอน การเน้นคำ ความคล่องแคล่วในการพูด การออกเสียงตัวควบกล้ำ ร, ล เป็นต้น

การวัดผลการพูดที่นิยมทำก็คือ การสังเกตเวลานักเรียนพูดในโอกาสต่างๆ นอกจากนั้น ก็มีการตั้งคำถามให้ตอบ การสัมภาษณ์ การให้เล่าเรื่อง การให้พูดตามหัวข้อที่กำหนดให้ โดยครูจะสังเกตการใช้น้ำเสียง การใช้ท่าทาง การใช้ภาษา การลำดับเนื้อหา ความพอดีของเนื้อหา กับเวลา เป็นต้น

การออกเสียงจากการอ่าน

ศรีรัตน์ เจิงกลิ่นจันทร์ (2536, หน้า 2) ให้แนวคิดว่าการอ่านเป็นการแปลความหมาย ของตัวอักษรออกมาเป็นความคิด และนำความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์ตัวอักษร เป็นเครื่องหมาย แทนคำพูดและคำพูดเป็นเพียงที่ใช้แทนของจริงอีกทีหนึ่ง เพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่ การเข้าใจความหมายของคำ ซึ่งพฤติกรรมในการอ่านออกเสียงหรืออ่านฟังเสียงตามแนวคิดของ ลม้ายมาศ สรทัต (อ้างใน ศรีรัตน์ เจิงกลิ่นจันทร์, 2536, หน้า 10-11) ประกอบด้วย

1. ความสามารถในการรับรู้ (Perception) ได้แก่ การใช้สายตาสังเกต เห็นตัวอักษร แล้ว จำได้ว่าเคยพบ เคยอ่านมาหรือมิฉะนั้นก็จะต้องใช้การดูภาพ การอ่านภาพที่มีสัญลักษณ์นั้น ช่วยในการฝึกอ่านเริ่มแรก และพร้อมที่จะออกเสียงออกมามาตามที่ได้เห็น
2. การออกเสียง คือ อาการที่จะพ่นลมออกมาผ่านเส้นเสียงตามที่ได้เห็นอักษรนั้นๆ
3. การทำให้เสียงผสมกลมกลืน ได้แก่ การใช้วัยวะต่างๆ เช่น ลิ้น ปาก ฟัน หรือ ส่วนใดส่วนหนึ่งที่จะทำให้เสียงพ่นออกมา ถูกทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทั้งพยัญชนะ สระ ตัวสะกด หรือวรรณยุกต์แล้วแต่กรณี มุ่งให้เกิดความชัดเจนถูกต้อง
4. การฟังและวิเคราะห์เสียงที่ตนอ่าน ผู้อ่านจะต้องใช้หูของตนฟังอย่างพินิจว่า ถูกต้องตามเจตนาที่จะออกเสียงอ่านคำนั้นๆ หรือไม่ หากมีความผิดเพี้ยนแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องแก้ไข โดยการเริ่มต้นอ่านคำนั้นใหม่
5. ความเข้าใจความหมายของคำหรือประโยคที่อ่าน หูนอกจากฟังเสียงที่อ่านแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ฟัง โดยใช้สติปัญญาแปลความหมายหรืออาจอาศัยประสบการณ์เดิมช่วยแปลประโยค และข้อความที่อ่าน แต่ในบางครั้งก็จำเป็นต้องสร้างประสบการณ์ตรง เช่น ลองปฏิบัติตามที่อ่าน จึงจะเข้าใจได้
6. ความสามารถในการจดจำ การจดจำในที่นี้หมายถึง การจำรูปคำ การจำสัญลักษณ์ ได้ว่าออกเสียงอย่างไร รวมทั้งการจำประโยคที่อ่านแล้วเข้าใจได้ทันที การจำเหล่านี้ย่อมเป็น ประโยชน์ที่จะใช้ในการอ่านในครั้งต่อไปด้วย

Thomidike และ Edgar Dale (อ้างใน ศุภวัฒน์ ชื่นชอบ, 2524, หน้า 51) ได้กล่าวถึงความหมายของการอ่านไว้ดังนี้

Thomidike ได้กล่าวว่า การอ่าน คือ กระบวนการของเหตุผล (Reasoning Process)

Edgar Dale ได้กล่าวไว้ว่า การอ่าน คือ กระบวนการของการเข้าใจความหมายจากสิ่งพิมพ์ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้เกิดความเข้าใจ

ประเทิน มหำจันทร์ (2530, หน้า 13) ให้ความหมายของการอ่านว่า เป็นกระบวนการในการแปลความหมายของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่มีการจดบันทึกไว้ กระบวนการอ่านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เมื่อเด็กเปล่งเสียงตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูดโดยไม่เข้าใจความหมายจึงว่าไม่ใช่อ่านที่สมบูรณ์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการอ่านเท่านั้น ลักษณะการอ่านที่แท้จริงได้แก่การทำความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน ความหมายดังกล่าวนี้มีไม่เกิดจากตัวอักษรหรือสัญลักษณ์เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับกระบวนการกระตุ้นให้เกิดความคิดรวบยอดหรือจินตนาการของผู้อ่านเป็นสำคัญ

บันลือ พุกกะวัน (2533 ข, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของการอ่านดังนี้

1. การอ่านเป็นการแปลสัญลักษณ์ออกมาเป็นคำพูด โดยการผสมเสียงเพื่อใช้ในการออกเสียงให้ตรงกับคำพูดเรียกว่า อ่านออก
2. การอ่านเป็นการใช้ความสามารถในการผสมผสานของตัวอักษรออกเป็นเสียง คำพูดหรือประโยค เข้าใจความหมายเรียกว่า อ่านได้
3. การอ่านเป็นการสื่อความหมาย ถ่ายโยงความคิด ความรู้จากผู้เขียนถึงผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน เรียกว่า อ่านเป็น

โกชัย สาริกบุตร (อ้างใน วันชัย ไทยใหม่, 2539, หน้า 8) ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิดแล้วนำความคิดไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดเป็นเพียงเสียงที่ใช้แทนของจริง ฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏในข้อความนั้น

จากพฤติกรรมการอ่านฟังเสียงข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นว่าในการอ่านฟังเสียงย่อมเกี่ยวข้องกับอวัยวะหลายส่วนที่ปฏิบัติอย่างสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดรวมทั้งสมองและประสาทสัมผัสต่างๆ ต้องช่วยแปลความหมาย สิ่งที่น่าจะเน้นในเรื่องของการจดจำได้คือนั่นคือ ภาษาที่อ่านต้องมีความหมายเหมาะกับวัย จึงจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่จะจดจำได้ดี หากเกิดความประทับใจและความพึงพอใจ (อารมณ์) ด้วย ก็จะช่วยให้จำได้ไม่รู้ลืมเลยทีเดียว

จุดประสงค์ในการสอนอ่าน

ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มุ่งให้นักเรียนอ่านในลักษณะดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2533, หน้า 7)

1. สอนให้เด็กอ่านออก คือ อ่านได้ถูกต้องทั้งอ่านออกเสียงและอ่านในใจ
2. สอนให้เด็กอ่านแตก คือ อ่านได้รวดเร็วเก็บใจความสำคัญได้ พร้อมทั้งสามารถนำสิ่งที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์
3. สอนให้อ่านเป็น คือ สามารถใช้การอ่านเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน และมีนิสัยรักการอ่าน

จินตนา ไบกาซูยี (2528, หน้า 2-7) ได้สรุปถึงการอ่านของเด็กในระดับประถมศึกษาว่ามีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ให้อ่านได้ หมายถึง การพัฒนาทักษะการอ่านของเด็กตั้งแต่การอ่านพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ อ่านเป็นคำ และอ่านกลุ่มคำ
2. อ่านเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการหาความรู้
3. อ่านเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ

ชุติมา สังจานนท์ (อ้างใน เกษรา ภัทรเดชไพศาล, 2537, หน้า 11) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการอ่านดังนี้

1. อ่านเพื่อการศึกษา ค้นคว้า เพื่อส่งเสริมความสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่
2. อ่านเพื่อความรอบรู้ ทันต่อเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อมรอบตัวและความเป็นไปของสังคม
3. อ่านเพื่อความจรรโลงใจ ช่วยพัฒนาและปรับปรุงตัวเองให้เป็นพลเมืองดี จิตใจงาม
4. อ่านเพื่อความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ สนองความพอใจส่วนตัว

สรุปได้ว่า ในการสอนอ่านนั้นมีจุดประสงค์ที่สำคัญ คือ ให้ผู้เรียนอ่านเป็น อ่านได้ถูกต้อง อ่านเพื่อความสนุกสนาน ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน นำไปปรับเข้ากับชีวิตประจำวันของตนเอง ทำให้การอ่านเป็นเรื่องที่น่าสนใจ น่าติดตาม น่าศึกษาค้นคว้า

การสอนอ่านออกเสียงเน้นในเรื่องความเข้าใจของผู้อ่าน ดังนั้นผู้อ่านจำเป็นต้องรู้คำศัพท์ อ่านถูกต้องตามวรรคตอน ทำเสียงเหมือนพูด เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องราว เราถือเอาการอ่านออกเสียงเป็นการฝึกทักษะเบื้องต้น ทั้งครูยังสามารถใช้ประโยชน์ให้สัมพันธ์กับการพูดและการฟังได้ดี การอ่านออกเสียงย่อมช่วยให้ครูสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าในการฝึกทักษะการอ่านและ

สามารถช่วยเหลือ แก่ไขเด็กที่อ่านผิดพลาด ลังเลใจ หรืออื่นๆ ได้ทันท่วงที เช่น ช่วยแก้ไขการพูดหรือการอ่านไม่ถูกไม่ชัดไปพร้อมกันได้ การอ่านออกเสียงช่วยให้เด็กได้ตรวจสอบตนเอง ฟังเอง ฟังการฟังได้ดีขึ้น และเพื่อนร่วมชั้นได้มีโอกาสฝึกฟังและฝึกหัดอ่านในใจตามไปด้วย อย่างที่ เรียกว่า ช่วยให้มีการฝึกอ่านได้กว้างขวางกว่าการอ่านในใจ นอกจากนี้การอ่านออกเสียงยังช่วยในการพัฒนาการพูดของเด็กในด้านการใช้คำ การผูกประโยคได้ดีขึ้น

การดำเนินการสอนอ่านออกเสียง

บันลือ พลฤกษ์วัน (2533, หน้า 123) ได้เสนอลำดับขั้นตอนการสอนอ่านออกเสียงได้ดังนี้

1. ใช้วิธีอ่านนำและอ่านตามจากบทเรียน แผนภูมิการอ่านที่ครูได้จัดเตรียมไว้ตามลำดับความยาก-ง่าย กล่าวคือ แผนภูมิการอ่านหรือบทเรียนนั้นต้องเตรียมตามลำดับความยาก-ง่ายคล้ายขั้นบันไดโดยขึ้นเสียงสระเป็นเกณฑ์ เช่น เสียงอา เสียงอุ เสียงอิ เสียงโอ เสียงอำ เสียงอือ เสียงเอ เสียงเอา เสียงแอ ผันวรรณยุกต์ เสียงไอ เสียงอัว เสียงเอีย ผันวรรณยุกต์ เสียงแอะ เสียงเอ ควรใช้เวลาในการอ่านนำและอ่านตามสัก 2-3 จบ เวลาไม่ควรเกิน 10 นาที
2. ให้นักเรียนในชั้นช่วยกันสรุปเรื่องราวที่อ่านโดยครูช่วย
3. ฝึกทักษะการสังเกตโดยเทียบแถบประโยค เทียบบัตรคำในแผนภูมิการอ่าน เช่น

ตา ขา อา มา

ตา ขา อา มา

ตา ขา อา มา

4. เมื่อฝึกอ่านได้ 2-3 จบ เด็กจะจำแม่บทคือ ตา ได้แม่นยำก่อนคำอื่นๆ เพราะความถี่สูงเมื่อเทียบกับคำได้เทียบแถบประโยคได้แล้วก็จะเริ่มแจกคำ

5. หลังจากสลับโดยเกมหรือขับร้อง เช่น ร้องเพลง ก สระอา อะ อา แล้วก็อาจนำไปสู่การสอนแจกคำได้ (ในการจัดแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มๆ ละ 4-5 คน ฝึกหัดอ่านจากแบบเรียนจากแบบฝึกหัด)

6. ครูทำการตรวจสอบการอ่านแต่ละกลุ่มให้ครูและเพื่อนๆ ฟัง

7. ครูควรตั้งคำถามให้นักเรียนช่วยกันหาคำตอบจากบทความหรือแบบเรียน ส่วนการตรวจนั้นก็ใช้วิธีอ่านฟังเสียงตรวจสอบอีกครั้ง พร้อมกับให้นักเรียนอ่านคำตอบของตนเองด้วย

หลักในการสอนอ่าน

ศุภวัฒน์ ชื่นชอบ (2524, หน้า 58-60) ได้กล่าวถึงหลักในการสอนอ่านที่ครูควรคำนึงถึงดังนี้

1. ครูควรใช้วิธีสอนที่มีกระบวนการที่ถูกต้อง ศึกษาถึงสถานการณ์ในการจัดสภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการของเด็ก เพื่อลดอุปสรรคที่จะสกัดกั้นไม่ให้เกิดการสอนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งครูต้องใช้วิธีสอนหลายๆ แบบผสมกัน
2. ครูควรมีความรู้และความเข้าใจถึงกระบวนการสอนอ่าน รู้ว่าการอ่านเป็นกระบวนการที่พัฒนาและต่อเนื่องเรื่อยไป รู้ว่าการสอนอ่านในระยะใดจะจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอย่างไร
3. ครูจะต้องรู้จักใช้วิธีการสอนอ่านที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดที่กว้างไกลไม่จำกัดอยู่เฉพาะการจำ การเห็น หรือการแปลความจากสัญลักษณ์ตัวอักษรเท่านั้น แต่ต้องรู้จักนำเอาความคิดรวบยอดที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในสถานการณ์ที่เหมาะสมได้

Francis Bacon (อ้างใน สุขุม เฉลยทรัพย์, 2529, หน้า 126) กล่าวไว้ว่า การอ่านทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ (Reading Makes a Fullman) เพราะฉะนั้นผู้อ่านหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมได้เปรียบและมีชีวิตก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

การอ่านหนังสือออกและการอ่านหนังสือเป็นจินตเป็นนิสัยไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามธรรมชาติ แต่เกิดจากการเรียนรู้การอบรมสั่งสอนและการฝึกอย่างถูกวิธี นอกจากนี้ สุขุม เฉลยทรัพย์ (2529, หน้า 37) ได้สรุปแนวการสอนอ่านไว้ดังนี้

1. การสอนอ่านให้กับเด็กต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์จากการอ่านมิใช่เพื่อให้อ่านออกเท่านั้นแต่รู้ความหมายด้วย
2. การสอนอ่านต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องเพราะทุกวิชาต้องมีการอ่านจึงมีโอกาสที่จะดำเนินการสอนอ่านในทุกวิชาได้
3. ครูต้องเข้าใจพัฒนาการทางสมองในการอ่านของเด็กแต่ละคน ซึ่งไม่เหมือนกับบางคนอ่านได้ช้า บางคนอ่านได้เร็ว ครูจึงต้องแบ่งเป็นหมู่ๆ และสอนตามกำลังสมองของเด็ก ซึ่งเด็กบางคนต้องช่วยเหลือเป็นพิเศษ
4. ครูควรหาวิธีสอนหลายๆ แบบ มีอุปกรณ์มาเสริม เช่น หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น หรือการเล่าเรื่องให้เด็กฟัง เพื่อจะได้กระตุ้นหรือรื้อฟื้นที่จะอ่านเรื่องที่เล่า
5. เด็กที่ยังไม่พร้อมที่จะอ่านไม่ควรจะไปบังคับฝืนใจเด็กให้อ่าน เพราะจะทำให้เด็กทั้งไม่สนุกและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการอ่าน แต่ควรหาสิ่งเร้ามาจูงใจและช่วยให้เด็กอยากอ่าน เช่น ให้อุปกรณ์เล่าเรื่องย่อๆ ให้ เป็นต้น

6. สร้างความสนใจขั้นแรกให้เด็กรู้สึกอยากอ่าน โดยการสอนอ่านเป็นประโยคเพื่อให้เด็กรู้เรื่องราวในหนังสือก่อน

7. ครูควรสอนอ่านออกเสียงและอ่านในใจพร้อมกันไป โดยสอนเป็นกลุ่มๆ ดีกว่าจะสอนทีละตัวทั้งชั้น ทั้งนี้ต้องมีวิธีการควบคุมเด็กให้รู้จักทำงานด้วยตนเอง ถึงแม้ในระยะแรกอาจจะเกิดความวุ่นวายบ้างแต่ถ้าอดทนปล่อยนานๆ ไปจะดีขึ้น

8. ถ้าเป็นเด็กเล็กครูต้องไม่จู้จี้มากเกินไป แต่จะคอยช่วยเหลือให้เด็กรู้วิธีอ่านที่ถูกต้องและเหมาะสมตามควรแก่วัย

9. ควรมีการทดสอบความสามารถในการอ่านเป็นระยะๆ เด็กที่บกพร่องในการอ่านต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นรายบุคคล

บันทึก พฤหัสบดี (2533ข, หน้า 83-89) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนอ่านไว้ 3 วิธีดังนี้

1. การสอนอ่านแบบสะกดตัวผสมคำ (Discarded or Synthetic Method)

วิธีสอนแบบนี้อาศัยหลักการคิดตัวอักษรที่กำหนดให้สัญลักษณ์ต่างๆ ทำหน้าที่แทนเสียงให้เกิดการผสมผสานเป็นคำพูด มักจะเริ่มออกเสียงพยัญชนะ สระ และตัวสะกดออกเสียงเป็นคำพูดทีละคำไปโดยลำดับ การสอนแบบนี้มุ่งให้ผู้เรียนท่องจำพยัญชนะทั้งหมดให้ได้ก่อนอื่น เมื่อจำพยัญชนะได้แม่นยำจึงนำสระทีละรูปสอกรุปมาผสมให้อ่านแบบสะกดตัวผสมคำเป็นคำๆ ไป เมื่ออ่านแบบสะกดผสมคำได้แล้วจึงให้อ่านคำเป็นประโยคซ้ำอีกครั้งหนึ่ง (ถ้าข้อความ เป็นประโยค) การผสมคำอ่านอาจแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ

ก. แบบแยกสะกดตัวผสมคำโดยแยกกันเด็ดขาด เหมาะสำหรับเริ่มฝึกตอนต้น

เทียน = ทอ เอีย เทีย เทียน นอ เทียน

ข. แบบอ่านพยัญชนะและสระควบแล้วสะกดคำ เหมาะสำหรับใช้เมื่อเห็นว่าเด็กฝึกอ่านผสมคำแบบแรกคล่องแล้ว

เทียน = เทียน นอ เทียน

ค. แบบผสมพยัญชนะกับรูปสระและตัวสะกด เหมาะสำหรับใช้อุปกรณ์ช่วยผสมคำ เช่น ของเลื่อนคำ สมุดผสมคำ กล้องฉายภาพยนตร์ แต่ไม่นิยมในการอ่านแบบสะกดตัวใช้ในการอ่านเป็นคำ

เทียน = ท เอียน

2. การสอนอ่านแบบอ่านเป็นคำเป็นประโยค (Basal Reader's Approach)

วิธีการสอนแบบนี้สหรัฐอเมริกาใช้เนื่องจากพยัญชนะและสระของเขาออกเสียงไม่คงที่ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งนั้นต้องการจะทำให้สิ่งที่เด็กอ่านแล้วนำมาใช้ได้โดยมุ่งใน

เรื่องความเข้าใจในความหมายของสิ่งที่อ่าน แบบเรียนอ่านจะมีภาพเป็นเครื่องบอกความหมายของตัวอักษร เด็กจะอ่านได้สะดวกและง่ายขึ้นกว่าแบบสะกดตัวผสมคำ

ในการดำเนินการสอนแบบอ่านเป็นคำเป็นประโยค ต้องมีการค้นคว้าหาคำที่เด็กเคยใช้พูดจากันแต่ละวัย แล้วนำคำที่ได้จากการศึกษามาจัดทำแบบหัดอ่านเป็นชุด

3. การสอนอ่านแบบใช้แผนภูมิประสบการณ์ (Experience Approach)

วิธีสอนแบบนี้ไม่ได้ยึดเอาแบบเรียนเป็นหลัก แต่นำเอาสิ่งที่เด็กผู้เรียนสนใจมาจัดทำเป็นแผนภูมิประสบการณ์ โดยครูส่งเสริมให้เด็กเล่าเรื่องที่ตนสนใจหรือประสบมา และครูก็คัดเลือกคำให้เหมาะสมจัดทำเป็นแผนภูมิประสบการณ์ สำหรับเป็นบทฝึกอ่าน เช่น

เรา เป็น นักเรียน
เรา มา โรงเรียน ทุกวัน
เรา มา โรงเรียน พร้อม กับ เพื่อน
เรา จะ ช่วย เหลือ กัน
ครู สอน ให้ เรา ดี ต่อ กัน

ครูอาจได้เรื่องราวมาเขียนโดยการซักถามจากนักเรียน นำมาดัดแปลงคัดเลือกคำที่จะเขียนเป็นแผนภูมิให้เหมาะสม นำมาทำเป็นบทสอนอ่านได้ดีเช่นกัน

การสอนเขียนในระดับประถมศึกษา

การเขียนเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องมือสำหรับแสดงความรู้สึกลึกซึ้งคิดความเข้าใจออกมาเป็นตัวอักษรเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ ทศนิษฐ์ สุภเมธิ (2535, หน้า 22) กล่าวว่า “การเขียนเป็นทักษะที่นักเรียนจะฝึกช้ามากกว่าทักษะอื่น เด็กจึงต้องมีความพร้อมโดยฝึกทักษะการฟัง การพูด และการอ่านได้ก่อนแล้วจึงเริ่มฝึกทักษะการเขียน” ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานในการเขียน และช่วยให้เขียนด้วยความสนุกสนานไม่เบื่อ โดยการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ฝึกจากง่ายไปหายาก และให้สัมพันธ์กันกับการฟัง การพูด การอ่าน

การสอนเขียนนับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในการติดต่อสื่อสาร และการสื่อความหมาย แต่ปัจจุบันในการสอนเขียนยังพบว่ามีปัญหาในลักษณะดังต่อไปนี้

1. นักเรียนไม่สามารถเขียนพยัญชนะ สระ และคำไม่ได้ ส่วนใหญ่เป็นการนักเรียนที่เริ่มเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเขียนพยัญชนะ สระ ไม่ได้ นักเรียนก็จะไม่สามารถเขียนคำได้

2. นักเรียนสะกดคำผิด ดังนั้นเขียนสะกดคำผิดตามไปด้วย
3. นักเรียนเขียนเว้นวรรคตอนและย่อหน้าไม่ถูก
4. นักเรียนใช้คำไม่เหมาะสม นำภาษาพูดมาใช้ภาษาเขียน
5. นักเรียนเขียนคำที่ใช้อักษรย่อไม่ถูกต้อง
6. นักเรียนไม่สามารถที่จะลำดับความคิดในการเขียนได้ถูกต้อง

การเขียนต่างจากการพูดโดยทั่วไป เพราะว่าภาษาสำหรับการเขียนค่อนข้างเป็นแบบแผนมากกว่าภาษาที่ใช้พูดกัน การเขียนในแต่ละครั้งมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันไป

รองรัตน์ อิศรภักดี และ เทือก กุสุมา ณ อยุรยา (อ้างใน เกษรา ภัทรเดชไพศาล, 2537, หน้า 14-15) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนเขียนคำในชั้นประถมศึกษาดังนี้

1. เพื่อให้รู้จักคำต่างๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน และสามารถเขียนเป็นเรื่องราวต่างๆ ได้
2. เพื่อให้รู้จักเขียนสะกดคำต่างๆ ได้ถูกต้อง
3. เพื่อส่งเสริมให้รู้จักใช้คำต่างๆ ได้กว้างขวางขึ้น
4. เพื่อให้สามารถค้นคว้าและคิดหาคำใหม่ๆ

จรรยารัตน์ กางกัน (อ้างใน เกษรา ภัทรเดชไพศาล, 2537, หน้า 15) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการเขียนไว้ 2 ประการ คือ

1. มุ่งให้เด็กรู้จักรูปคำ โดยสอนให้เด็กมีทักษะในการใช้คำ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน และเขียนด้วยความเข้าใจ โดยเร้าให้เด็กเกิดความสนใจในการเขียน ให้เด็กได้คุ้นเคยกับรูปคำและเสียงเพื่อให้รู้จักคำกว้างขวางขึ้น
2. เพื่อให้เด็กมีความสามารถที่จะเขียนคำต่างๆ ได้ถูกต้อง โดยต้องเรียนรู้คำ ผีออกเสียงเรียนรู้ความสัมพันธ์ของตัวอักษรกับเสียง สามารถจำรูปร่างของคำ จัดลำดับตัวอักษรได้จึงจะสามารถเขียนคำได้ถูกต้อง

ดังนั้น การเขียนนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งในการเรียนรู้ทักษะภาษาไทย การเขียนที่ถูกต้องสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนย่อมทำให้ผู้เรียนเข้าใจตรงกันและยังเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดจากคำพูดออกมาเป็นภาษาเขียน

การสอนเขียนสะกดคำ

การสะกดคำเป็นวิธีการหนึ่งของการเขียนเป็นทักษะทางภาษาที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของมนุษย์ การสะกดคำเป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักกฎเกณฑ์ในการเรียงลำดับตัวอักษรหรือการเรียงลำดับพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ให้ถูกต้องตามหลักภาษาเพื่อจะได้หลีกเลี่ยงชัดเจน เขียนคำได้ถูกต้องและมีความสามารถใช้สื่อสารกันได้

กรมวิชาการ (2533 ก, หน้า 49-50) ได้เสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องของการสะกดคำไว้ดังนี้

1. ให้นักเรียนเห็นคำ
2. ให้นักเรียนได้ยินการออกเสียงคำที่ชัดเจนถูกต้อง
3. ให้นักเรียนฝึกออกเสียงที่จะเขียนให้ชัดเจนถูกต้อง
4. ให้นักเรียนรู้ความหมายและการใช้คำนั้น
5. ให้นักเรียนเขียนคำ

จัน โปธิอ่อน (2526, หน้า 27) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการสอนเขียนคำสะกดคำไว้ดังนี้

1. วิธีสอนที่ครูออกเสียงได้ถูกต้องและมีแบบการสะกดคำที่แน่นอน
2. วิธีสอนที่ต้องฝึกทักษะการเขียนสะกดคำอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการฝึกเป็น

รายบุคคล

3. วิธีสอนที่มีการกำหนดจุดประสงค์ของการสอนที่แน่นอน
4. วิธีสอนที่มีการทดสอบก่อนสอนและสอบก่อนทดสอบ
5. วิธีสอนที่ฝึกทักษะด้วยการเลียนแบบและทราบบผลการเรียน
6. วิธีสอนแบบใช้การเรียงลำดับตัวอักษร
7. วิธีสอนโดยให้ผู้เรียนอ่านและเรียนรู้ความหมายของคำและการผัน
8. วิธีสอนโดยการเลือกและจัดลำดับคำตลอดจนนำคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาเขียน
9. วิธีสอนที่มีการกำหนดและการวางแผนการสอนที่แน่นอน
10. วิธีสอนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีกระบวนการและขั้นตอนที่ถูกต้อง
11. วิธีสอนโดยใช้พจนานุกรมและมีการทบทวน
12. วิธีสอนโดยการสร้างแบบฝึกการอ่านและเขียนแล้วนำไปสอนนักเรียน
13. วิธีสอนโดยการนำคำที่เป็นปัญหาสร้างเป็นแบบฝึกทักษะด้วยวิธีสัมพันธ์ทักษะ

บันลือ พฤกษ์วัน (อ้างใน เกษรา ภัทรเดชไพศาล, 2537, หน้า 16-17) ได้จำแนกการสอนเขียนไว้ดังนี้

1. การสอนเขียนแบบใช้เสียงพาไป การสอนเขียนแบบนี้ใช้ความเด่นของภาษาไทยที่มีเสียงคงที่ และความสัมพันธ์ของการฝึกอ่านแบบสะกดตัวกับการเขียนมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ตัวอย่าง เช่น ครูบอกคำว่า “มานี้” ให้นักเรียนเขียน การเขียนของนักเรียนจะต้องสะกดคำพร้อมกัน คือ

มอ - อา - มา

นอ - อี - นี

มานี

นักเรียนจะให้ความสนใจระหว่างการอ่านกับการเขียนที่มีเสียงพาไปอย่างกลมกลืนให้เป็นประโยชน์

2. การสอนเขียนให้เห็นรูปคำก่อนการสอนเขียนแบบนี้มุ่งให้นักเรียนฝึกเขียนคำใหม่ในบทเรียนได้แม่นยำขึ้น และมุ่งให้เข้าใจความหมายของคำในรูปประโยค ตัวอย่างเช่น ครูเขียนประโยคแล้ววงเล็บคำใหม่ในบทเรียน

“ นายอำเภอเป็น (ข้าราชการ) ในอำเภอ ”

ให้นักเรียนอ่านเป็นประโยคก่อน แล้วจึงให้อ่านคำในวงเล็บแบบสะกดตัว เมื่อนักเรียนอ่านได้แล้ว ให้ลบคำในวงเล็บออกไปบางส่วนหรือลบออกทั้งหมด จากนั้นให้นักเรียนเขียนคำในวงเล็บให้ถูกต้อง

3. การฝึกสะกดคำในขณะที่ครูเขียนหรือนักเรียนเขียนข้อความบนกระดานดำหรือทำแผนภูมิประกอบการณ์ โดยครูเขียนข้อความลงบนกระดานหรือแผนภูมิ นักเรียนสะกดคำตัวไปทีละตัวครูเขียนไปตามที่นักเรียนสะกด เสร็จแล้วให้นักเรียนอ่านและคัดลอกลงสมุด

4. การเขียนโดยใช้บันทึกแบบอย่าง วิธีสอนโดยครูทำแถบประโยคที่เลื่อนได้โดยให้นักเรียนอ่านประโยคแล้วค่อยๆ เลื่อนปิดประโยคจนมืด นักเรียนจึงเขียนประโยคนั้นลงไป การสอนเขียนแบบนี้เป็นการฝึกทักษะการอ่านเร็วที่สัมพันธ์กับการกวาดสายตา

5. การเขียนตามคำบอก เป็นวิธีการสอนเขียนที่นิยมใช้กันมาก และยังใช้ได้จนถึงปัจจุบันซึ่งจำเป็นต้องฝึกเสมอๆ สามารถใช้เป็นกิจกรรมการสอนเขียนสลับกันไปกับการสอนแบบอื่นเพื่อไม่ให้เบื่อหน่ายในการเรียน การสอนเขียนตามคำบอกจึงเป็นการฝึกสมาธิและความจำจากการฟัง

ประเภทของเพลงและวิธีการฝึกร้องเพลง

เพลงไทยสากล เป็นเพลงที่ถือทำนอง และจังหวะเป็นสำคัญ จึงร้องง่าย เพราะไม่ใช่เสียงอื่นหรือใช้เสียงเอื้อนเพียงเล็กน้อย เนื้อร้องเพลงไทยสากลจะต้องมีความหมายให้ความคิดในด้านต่างๆ ดังนั้นในการฟังเพลงไทยสากลและร้องเพลงไทยสากลจึงต้องรู้ความหมายของเนื้อร้อง จึงจะสามารถร้องตามความหมายจนเกิดความซาบซึ้งได้

ประเภทของเพลงไทยสากล ได้แก่ เพลงลูกกรุง เพลงลูกทุ่ง เพลงปลุกใจ และ เพลงพระราชนิพนธ์

วิธีการฝึกร้องเพลงไทยสากล

1. ศึกษาทำนองเพลงให้เข้าใจว่าเป็นเพลงประเภทใด ให้อารมณ์อย่างไร เช่น เศร้า โศก สนุกสนาน เพราะเวลาขับร้องจะต้องใส่อารมณ์ให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับทำนองเพลงนั้นๆ
2. ศึกษาคำร้องให้เข้าใจว่ามีความหมายว่าอย่างไร ตรงไหนควรเน้นเสียงหรือทอดเสียง จึงจะได้อารมณ์ที่เหมาะสมกับเพลง
3. ปรับอารมณ์ของตนเองให้คล้อยตามอารมณ์ของเพลง ซึ่งจะสามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตามได้
4. แสดงท่าทางและสีหน้าให้เข้ากับบรรยากาศของเพลง ไม่แสดงกิริยาท่าทางมากเกินไป และในขณะที่ขับร้องเพลงไม่ควรล้วง แคะ แกะ เกา
5. ขับร้องให้ถูกต้องตามคำร้อง ทำนอง และร้องให้ถูกต้องตามจังหวะ
6. ร้องให้ตรงกับระดับเสียงของทำนองเพลงแบ่งวรรคตอนของการหายใจ

การสอนเพลงประกอบการเรียนการสอน

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528, หน้า 9) ได้เสนอบันไดหกขั้นของการสอนเพลงไว้ดังนี้

1. เลือกเพลงให้เหมาะสมกับเนื้อหา วัตถุประสงค์ของบทเรียนและเวลาที่จะใช้สอน
2. เขียนแผนภูมิลงบนกระดานดำ หรือแผนภูมิ จักรวรรคตอนตามจังหวะเพลง
3. แบ่งกลุ่มให้นักเรียนอ่านเนื้อเพลง อ่านกลุ่มวรรคหรือกลุ่มละตอนสลับกัน

ครู นักเรียนร่วมกันอภิปรายความหมายของเนื้อเพลง

4. เปิดแถบบันทึกเสียงหรือครูร้องให้นักเรียนฟังตลอดเพลง 1-2 เที่ยว
5. ครูร้องนำ นักเรียนร้องตามทีละวรรค 2-3 เที่ยว
6. ร้องพร้อมกัน ฝึกเคาะจังหวะและทำท่าต่างๆประกอบ

การเลือกเพลงสำหรับเด็กนั้น ไพจิตร ปุราคำ (2535, หน้า 78) ได้ให้แนวทางที่ครูผู้สอน

ควรคำนึงไว้ คือ

1. เข้าใจง่าย เนื้อหาไม่ซับซ้อน
2. ออกเสียงร้องให้ชัดเจน เสียงใส ฟังง่าย
3. เข้ากับเนื้อหาที่กำลังเรียน

ครูผู้สอนที่สามารถคัดเลือกเพลงที่จะช่วยเป็นสื่อในการเรียนการสอนได้ตามบทเรียน จะให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีคุณภาพ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น

หลักในการแต่งเพลง

เสียงเพลงมีความผูกพันเหมือนวิญญาณของชีวิต นับตั้งแต่ลืมตาดูโลกก็จะได้ยินเพลง กล่อมเด็ก ต่อมามีการพัฒนาการแต่งทำนอง คำร้องควบคู่ไปกับความเจริญเติบโต เริ่มจากทำนอง เพลงพื้นบ้าน เพลงไทยลูกทุ่ง-ลูกกรุง เพลงสตริงและเพลงนานาชาติ สุดแต่ว่าผู้ฟังและผู้ร้อง จะอยู่ในช่วงวัยไหนของชีวิต (กรมวิชาการ, 2541, หน้า 199)

วิณา วโรตมะวิชญ (2535, หน้า 227-228) ปัจจุบันเมืองไทยยังไม่มีสถาบันการเรียน การสอนแต่งเพลง แต่ถึงกระนั้นก็ยังมียุคคลุกกลุ่มหนึ่งพัฒนาการแต่งเพลงไปถึงขั้น นักแต่งเพลง อาชีพ หลายท่านประสบความสำเร็จได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ หลักของการแต่ง เพลงง่ายๆ ที่พอจะประมวลได้มีดังนี้

1. แต่งทำนองเพลงก่อนแล้วจึงค่อยแต่งเนื้อร้อง
2. สารของเนื้อควรเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากที่สุด
3. เนื้อเพลงควรแต่งเป็นบทกลอนหรือคำคล้องจองเพื่อความงามของภาษาและ

การจดจำได้ง่าย

4. คำที่ใช้แต่งเนื้อร้องควรมีความหมายเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน
- ในกรณีที่จะนำทำนองเพลงที่มีอยู่แล้วมาแต่งเนื้อร้องใส่ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้
1. ควรพิจารณาว่าภาษาที่ใช้มีระดับเสียงตรงกับระดับเสียงของทำนองเพลงหรือไม่
 2. วรรคตอนของเนื้อร้องเหมาะสมกับวรรคตอนของทำนองเพลงหรือไม่
 3. จังหวะเพลงเหมาะสมกับเนื้อร้องหรือไม่
 4. เนื้อเรื่องเหมาะสมกับบุคลิกภาพของเด็กหรือไม่

ถ้าจะแต่งทำนองเพลงใหม่สำหรับเด็กจะต้องคำนึงถึงบุคลิกภาพของเด็กโดยพิจารณา

ดังนี้

1. มีช่วงเสียงที่เหมาะสม
2. มีความยาวและความยากง่ายเหมาะสมกับเด็ก
3. มีรูปแบบของจังหวะซ้ำๆ ทำนองซ้ำๆ มีฟอร์มง่ายๆ
4. ไม่ควรมีเสียงครึ่งและเป็นทำนองง่ายๆ ไม่มีเสียงกระโดดมากนัก

ขั้นการเรียนการสอนของกาเย่ (Gagne)

มาลินี จุฑะรพ (2537, หน้า 108) ได้เสนอรูปแบบการสอนของกาเย่ไว้ในตำราจิตวิทยาการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆรวม 9 ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

1. สร้างความสนใจ (Calling Attention) ก่อนดำเนินการสอน ครูควรสร้างความสนใจโดยการช่วยให้นักเรียนอยากรู้และอยากเรียน
2. แจ้งจุดประสงค์ของบทเรียน (Informing the Learner of Objective) เป็นการแจ้งให้นักเรียนทราบถึงจุดหมายปลายทางอย่างกว้างๆของสิ่งที่จะเรียนรู้ว่าจะเรียนอย่างไรและจะเกิดผลอะไรบ้าง
3. ทบทวนความรู้เดิม (Recalling of Prerequisite) เป็นขั้นตอนของการสนทนาซักถามและอภิปรายถึงสิ่งที่นักเรียนได้เคยเรียนรู้มาบ้างแล้ว
4. นำเสนอบทเรียนที่น่าสนใจ (Recalling stimulus Material Learning) เป็นขั้นตอนในการนำเสนอบทเรียนใหม่ โดยใช้สื่อการสอนประกอบ เกม หรือจัดกิจกรรมเสริม เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระตามจุดประสงค์ของบทเรียน
5. ชี้แนะให้แนวทางในการเรียนรู้ (Cue And Guiding Learning) เป็นขั้นตอนในการชี้แนะและให้แนวทางเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือตัวอย่างของบทเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียน
6. ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง (Electing Performance) เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งจะสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
7. ติดตามผลการปฏิบัติ (Providing Feedback about Performance) เป็นขั้นตอนที่ครูจะติดตามกระบวนการทำงานของนักเรียน ให้ความสนใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำ และให้แรงเสริมเพื่อให้กำลังใจแก่นักเรียน
8. ประเมินผลของการปฏิบัติ (Assessing Performance) เป็นขั้นตอนการประเมินผลว่านักเรียนบรรลุถึงจุดประสงค์ของบทเรียนมากน้อยเพียงไร
9. ส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Accuracy Performance and Transfer of Learning) เป็นขั้นตอนการจัดกิจกรรมจากเนื้อหาในบทเรียน เช่น ให้ทำแบบฝึกหัด ทำการบ้าน ทำรายงาน จัดบอร์ด จัดนิทรรศการ จัดงานพิเศษ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้สมบูรณ์ตามจุดประสงค์และสามารถนำไปถ่ายโยงในการเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องต่อไป

รูปแบบการสอนของกาเย่ เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดจุดประสงค์ของบทเรียนเป็นหลัก ทำให้ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางพฤติกรรมการสอนตามขั้นตอน 9 ขั้นได้ชัดเจน

โดยครูผู้สอนสามารถใช้เพลงประกอบบทเรียนในชั้นสร้างความสนใจ ขั้นทบทวนความรู้เดิม และขั้นให้แนวการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนและการใช้เพลงประกอบ การสอนมีดังนี้

ยุพิน พิพิธกุล (2522) ได้รวบรวมความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้บทเพลง ประกอบการสอนคณิตศาสตร์ ปรากฏผลที่น่าสนใจดังนี้

1. บรรยายภาคในชั้นเรียนสนุกสนาน	84.90 %
2. รู้สึกสนุกสนานมีชีวิตชีวา	80.73 %
3. ไม่เบื่อหน่ายบทเรียน	79.17 %
4. สนใจบทเรียนยิ่งขึ้น	75.52 %
5. คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่น่าสนใจ	66.15 %
6. อยากเรียนคณิตศาสตร์มากขึ้น	66.15 %
7. เข้าใจบทเรียนดีขึ้นกว่าเดิม	61.98 %
8. อยากร้องเพลงประกอบทุกเพลง	54.17 %

สมศักดิ์ ชำนาญกิจ (2523) ศึกษาการใช้บทเพลงประกอบการสอนวิชาภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่ใช้บทเพลงประกอบการสอน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน กลุ่มที่เรียนโดยใช้เพลงประกอบการสอนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่า

อรุณวรรณ เกตุอร่าม (2525) ได้วิจัยเปรียบเทียบการสอนภาษาไทยโดยใช้และไม่ใช้ บทเพลงประกอบการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ กลุ่มที่ใช้บทเพลงประกอบสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บทเพลงประกอบการสอนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

สุนันทา ทองซอน (อ้างใน ทิพวรรณ นามแก้ว, 2535, หน้า 18) ได้ศึกษาการใช้ แบบฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยของนักเรียนที่พูดภาษาเขมรและนักเรียนที่พูดภาษาส่วย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ความเข้าใจในการอ่านภาษาไทย ของนักเรียนที่พูดภาษาเขมร และนักเรียนที่พูดภาษาส่วยภายหลังจากใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน สูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จงดี ทองใบ (2526) ได้ศึกษาการใช้บทเพลงประกอบการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่เรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยใช้เพลงประกอบการสอนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สูงกว่าด้วย

พันธ์ศรี สิทธิชัย (2529) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และเจตคติต่อวิธีสอนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีสอนโดยใช้เพลงประกอบการสอนและด้วยวิธีสอนตามคู่มือครู พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีสอนโดยใช้เพลงประกอบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าที่สอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เกสินี นันทวิสิทธิ์ (2533) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏยศัพท์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการใช้และไม่ใช้บทเพลงประกอบการสอนพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้เพลงประกอบการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บทเพลงประกอบการสอน โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุปราณี กัลปนารด (2533) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เพลงประกอบการสอนกับการสอนโดยไม่ใช้เพลงประกอบการสอน พบว่า การใช้เพลงประกอบการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนวิชาภาษาไทยโดยไม่ใช้เพลงประกอบการสอน

พิพัฒน์ เองศิลป์ (2534) ได้ศึกษาการใช้แบบฝึกเพื่อเสริมสมรรถนะการอ่านเร็วสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกด้วยแบบฝึกเพื่อเสริมสมรรถนะการอ่านเร็ว ได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าของกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประภัสสร ปิตฝ่าย (2537) ได้ศึกษาการใช้แบบฝึกเสริมทักษะการพูดคำที่มีพยัญชนะต้น ค บ ฝ ฟ ร สำหรับนักเรียนชั้นเด็กเล็กชาวไทยใหญ่ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการพูดสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เกษรา ภัทรเดชไพศาล (2537) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำของนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านและการเขียนคำควบกล้ำ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รองเนือง สุขสมบัติ (2537) ได้ศึกษาผลของการใช้เพลงเสริมบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนที่สอนโดยใช้เพลงเสริมสูงกว่านักเรียนที่สอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเห็นต่อการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนที่สอนโดยใช้เพลงเสริมดีกว่านักเรียนที่สอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการใช้เพลงเข้ามาประกอบการสอนสอดคล้องแทรกกิจกรรมการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน นั้นผลที่ได้รับคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะออกมาในเกณฑ์ที่สูงกว่าการสอนโดยไม่ใช้เพลงประกอบการสอนเลย จึงนับว่าเพลงประกอบการสอนมีคุณค่าต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved